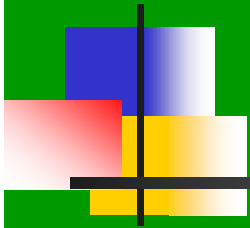


Vidékiés tértípusok hazai és európai összevetésben



Csatári Bálint, geográfus

MTA RKK Alföldi Tudományos Intézet

Kecskemét, Rákóczi út 3. Tel: 76 502 840

csatbal@rkk.hu , www.rkk.hu, www.alfoldinfo.hu



Vázlat

- **előzmények – felfogások**
- **az integrált, komplex szemléletű vidékfejlesztés lényege**
- **az európai és a magyar vidékies terek meghatározhatósága és meghatározása**
- **a magyar vidékies terek főbb folyamatai**
- **víziók és konklúziók**



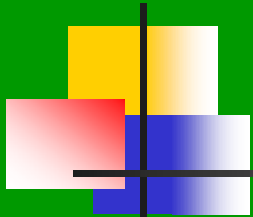
A vidéki tér jellemző folyamatai I.

Európában 1970 – 2000

- A mezőgazdasági termelés támogatott biztonsága
- A vidék infrastrukturális felzárkóztatása – az elérhetőség érdemi javulása
- A jólét növekedése „nyomán” a vidéki környezet általános felértékelődése
- Új vidéki funkciók megjelenése – második otthonok, vidék-turizmus
- A szuburbanizációs folyamatok térbeli kiterjedése
- A rurális terek lokális közösségfejlesztése (LEADER)

Eredmény: sokoldalú, integrált, komplex szemléletű fenntartható vidékfejlesztés

A vidéki tér jellemző folyamatai II.

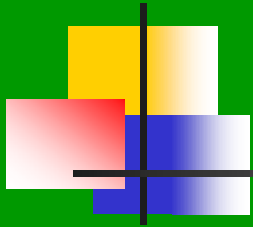


Hazánkban 1970 – 2000

- A nagyüzemi mezőgazdasági termelés támogatott („KGST”) biztonsága, majd teljes szétesése, átalakulása
- A vidék lassú infrastrukturális felzárkózása, az elérhetőség minimális javulásával
- A rendszerváltozás nyomán a város – falu kapcsolatok „szétesése”
- A vidék leértékelődésének tünetei (munkanélküliség, előregedés, elvándorlás, perspektíva-vesztés)
- Új vidéki funkciók mérsékelt arányú megjelenése
- A szuburbanizációs folyamatok tervezetlen és szervezetlen térbeli kiterjedése

Eredmény: nagyfokú tanácstlanaság, hogy hogyan kezdjünk hozzá a komplex szemléletű (magyar) fenntartható vidékfejlesztéshez

A „lokális” és a „globális” szemlélete (Faragó L. nyomán)



Kistérség, vidékies tájkörzet

- Lokalitas és kohézió
- Automómia és valós közösség
- Érzékek és érzelem
- Helyi tradíciók és kulturális meghatározottság

Konklúzió: A hely és a fej!
(Nemes Nagy József)

Régió, ország

- Verseny és regionalitás
- Centralizáció és formalizált struktúrák
- Érdekek és számítás
- Transzkulturális és plurális rendszerek

Konklúzió: A tér és a tudás!
(Csatári Bálint)

oksz erü
term észet-
és táj védelem
ill. -használat

gondozott, ápol-
t, lakott, értékes
vidéki tájak

megújuló
mez őgazdaság

öko gazdálkodás
és agrár-
környezet védelem

megújuló ké-
pes
vidéki térségek

harmonikus
város-vidék
viszony

életképes vidéki
települések
és közösségek

tradíciók és
kulturális értékek
megújulása

JÖVŐKÉP
a vidék sikeres integrációja
az Európai Unióhoz és
a magyar területi rendszerekhez

új ágazatok, foglalkoztatás
mez ő- és erdőgazdaság
falusi turizmus
és szolgáltatások
pályázati rendszerek
és források

gazdasági- pénzügyi
életképesség

**VIDÉKSTRATÉGIA
TÉNYEZŐI**

morális
tényezők befolyása

tradíciók
korona problémák
szegénység és szolidaritás
kulturális és
„posztmaterialis” értékek

integrált tervezés-fejlesztés
hagyományos és új
infrastruktúra, elérhetőség
a tudomány
multidiszciplináris tudáskézlete
közszertű adatbázisok
és monitoring rendszer

technikai és tudásalapú
megvalósíthatóság

végrehajtási
rugalmasság

stratégiai
befolyásolás

környezeti
feltételek

társadalmi
feltételek

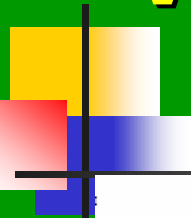
agrárkörnyezet védelem
táj- és természetvédelem
településkörnyezet
víz gazdálkodás

törvények, rendeletek
önkormányzati
rendszer
ágazati és tárcaközi
integráció
intézmény-
rendszer
és annak
szakmai aiséga

Európai Unió
rendszer
politika
országgyűlés
közösség és
pártok
régiók
kistérségek

adaptivitás - „in situ” tudás
megújuló- és
megtar-
tóképesség
közösség
és
partnerség
nyilvánosság
(médiá)

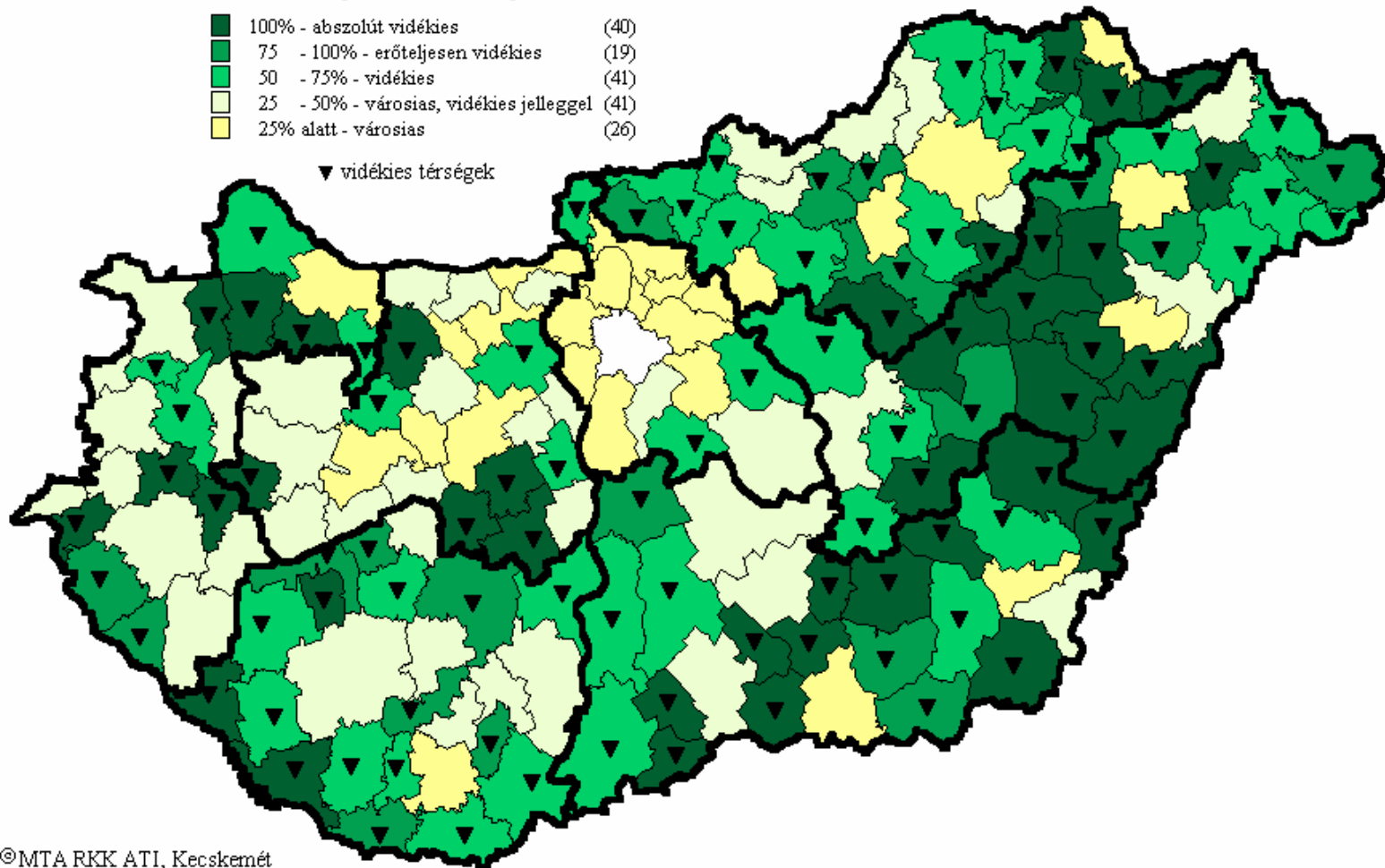
Vidéki térségeink

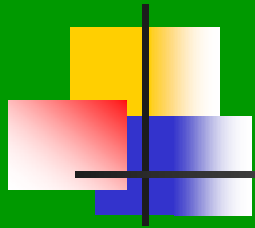


a 120 fő/km² alatti népsűrűségű
településeken élők aránya

■ 100% - abszolút vidékies	(40)
■ 75 - 100% - erőteljesen vidékies	(19)
■ 50 - 75% - vidékies	(41)
■ 25 - 50% - városias, vidékies jelleggel	(41)
■ 25% alatt - városias	(26)

▼ vidékies térségek





és főbb adataik

- **100 vidékies kistérség (a 168-ból, 59,5%)**
- **1813 település található területükön (57,8%)**
- **Területük 57 ezer km² (61,9%)**
- **Lakónéességük 3,3 millió (39,7%), továbbá:**
 - **néességük tartósan fogy és öregszik**
 - **a mezőgazdaság egyoldalú dominanciája jellemző**
 - **a tartós munkanélküliség magas**
 - **az átlagos iskolai végzettség alacsony**

A térbeli kép: markáns külső és belső vidéki perifériák



Kutatásaink új (tér-)elemei

- **Az Európai Unió új „E(gységes)M(ezőgazdasági) V(idék)” politikája**
- **Az LFA területek (+NATURA 2000)**
- **„Community strategic guidelines for rural development (programming period 2007 to 2013) (2006/144/EC)” cím határozata, valamint ennek módszertani melléklete**
- **az Európai Unió ESPON programjának az „Urban-rural relations” c. átfogó kutatási jelentése (European Spatial Planning Observation Network)**

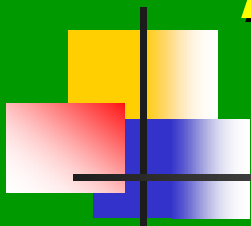


A vidék helye a „térben”

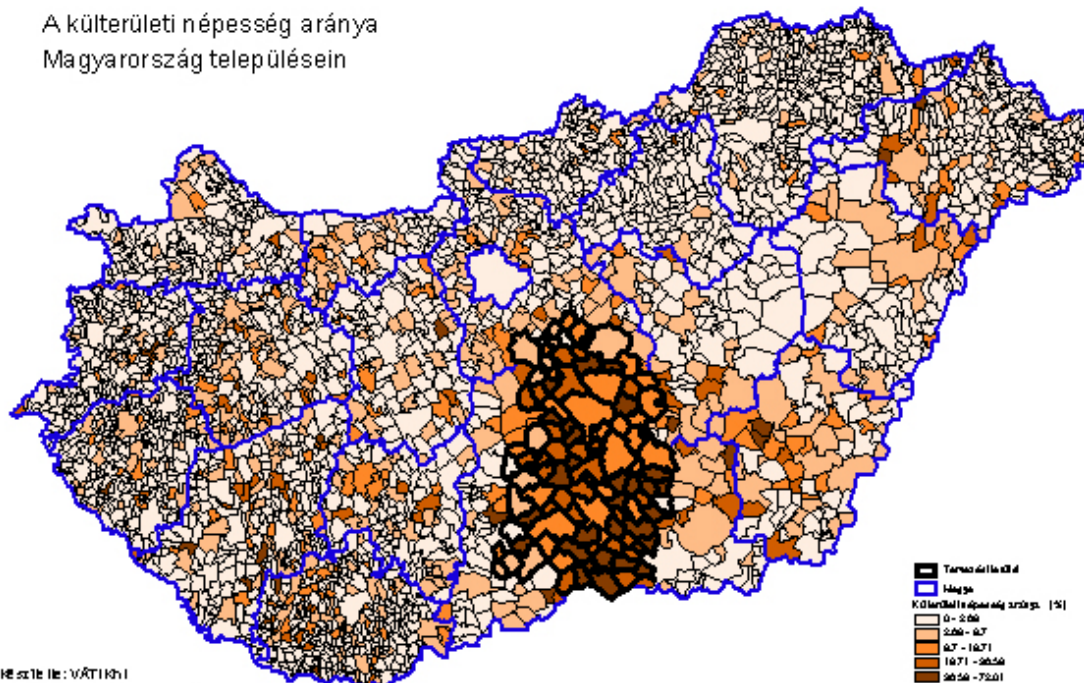
- természet- és környezetvédelem
- vízkeretirányelvek
- agrárkörnyezetvédelem
- piacképes mezőgazdaság
- település(falu- és tanya)politika
- területfejlesztés és regionális politika
- szociálpolitika
- kultúr- és oktatáspolitikai
- turizmus



A környezeti változások 1.

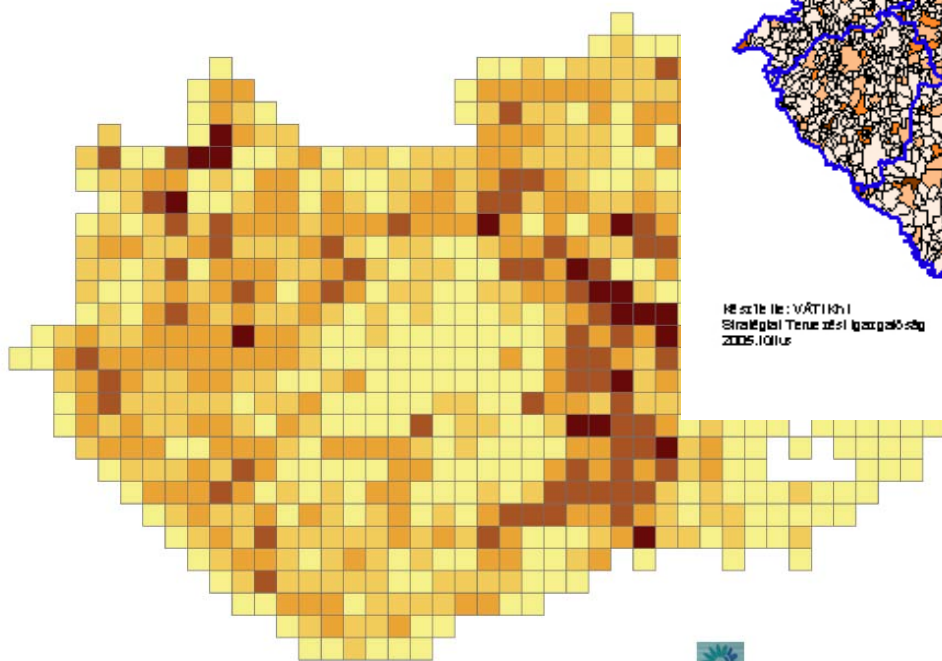


A külterületi népesség aránya
Magyarország településein



A felszínborítás változásának nagysága Magyarországon

10 000 ha-ra (10 X 10 km-es rács) jutó felszínborítás változás ha-ban.



Helysége: VÁTI Rt. ki
Stratégiai Területi Igazgatóság
2005.10.11-utól

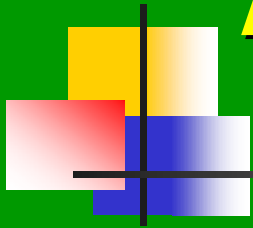


Jelmagyarázat

- 5 - 222 ha
- 223 - 467 ha
- 468 - 807 ha
- 808 - 1327 ha
- 1328 - 3311 ha

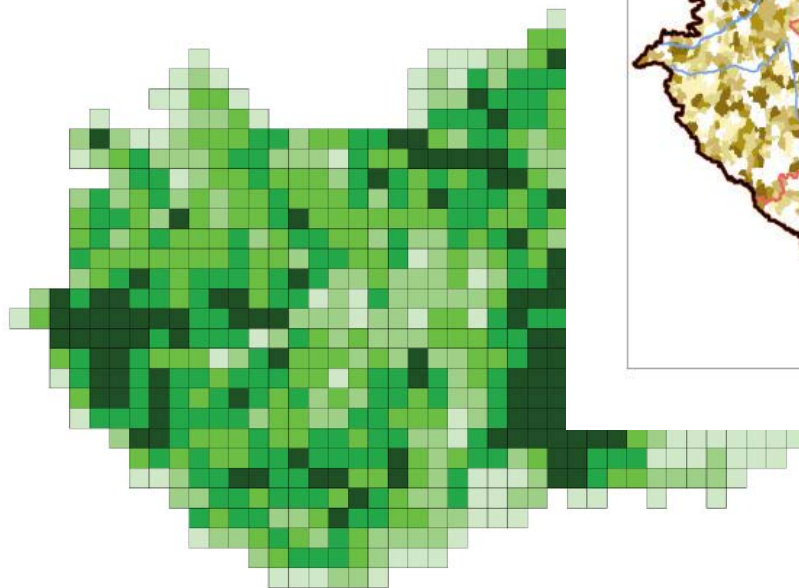


A környezeti változások 2.



Tájdiverzitás Magyarországon (2000)

10x10 km-es rácshálóra eső Corine2000 felszínborítási kategóriák száma.



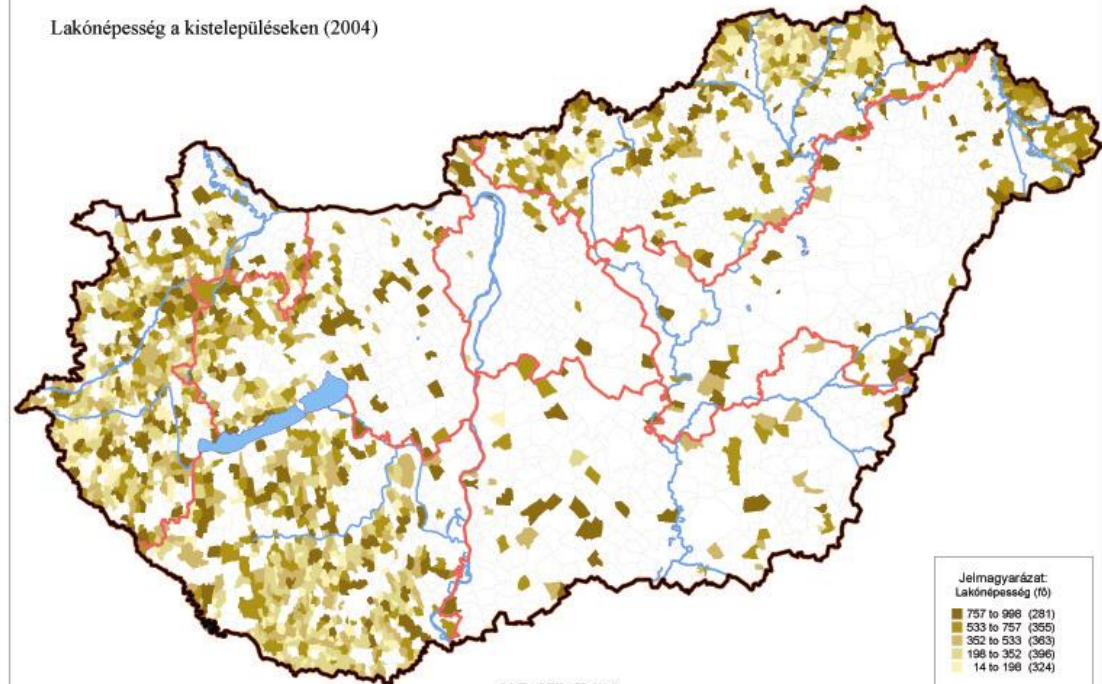
© Farkas Jenő Zsolt, MTA RKK Alföldi Tudományos Intézet, 2006.

© EEA, Copenhagen, 2005.

Jelmagyarázat

■ 64 - 125 Magas diverzitás	(145)
■ 47 - 63	(225)
■ 33 - 46	(228)
■ 19 - 32	(245)
■ 1 - 18 Alacsony diverzitás	(176)

Lakónéesség a kistelepüléseken (2004)

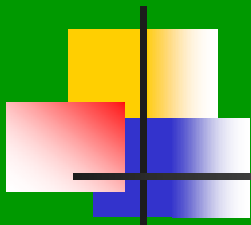


© MTA RKK ATI, 2006.

Jelmagyarázat:
Lakónéesség (fő)

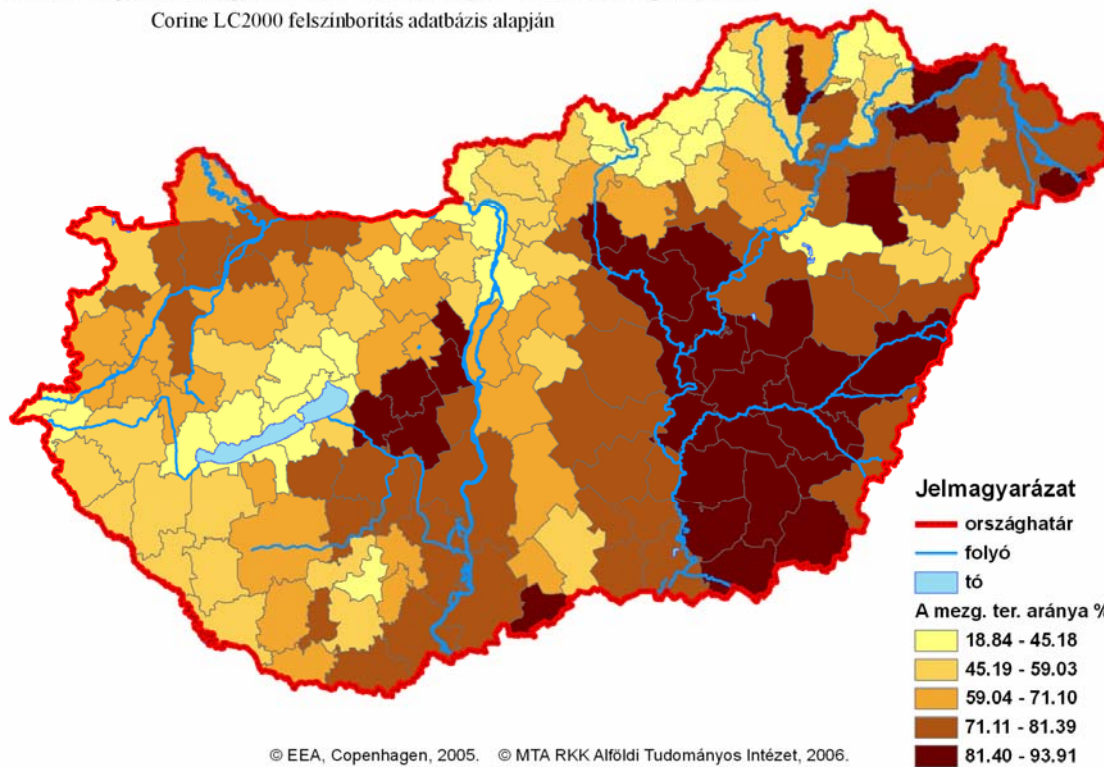
■ 757 to 996	(281)
■ 533 to 757	(355)
■ 352 to 533	(363)
■ 198 to 352	(396)
■ 14 to 198	(324)

A földhasználat és a mezőgazdaság

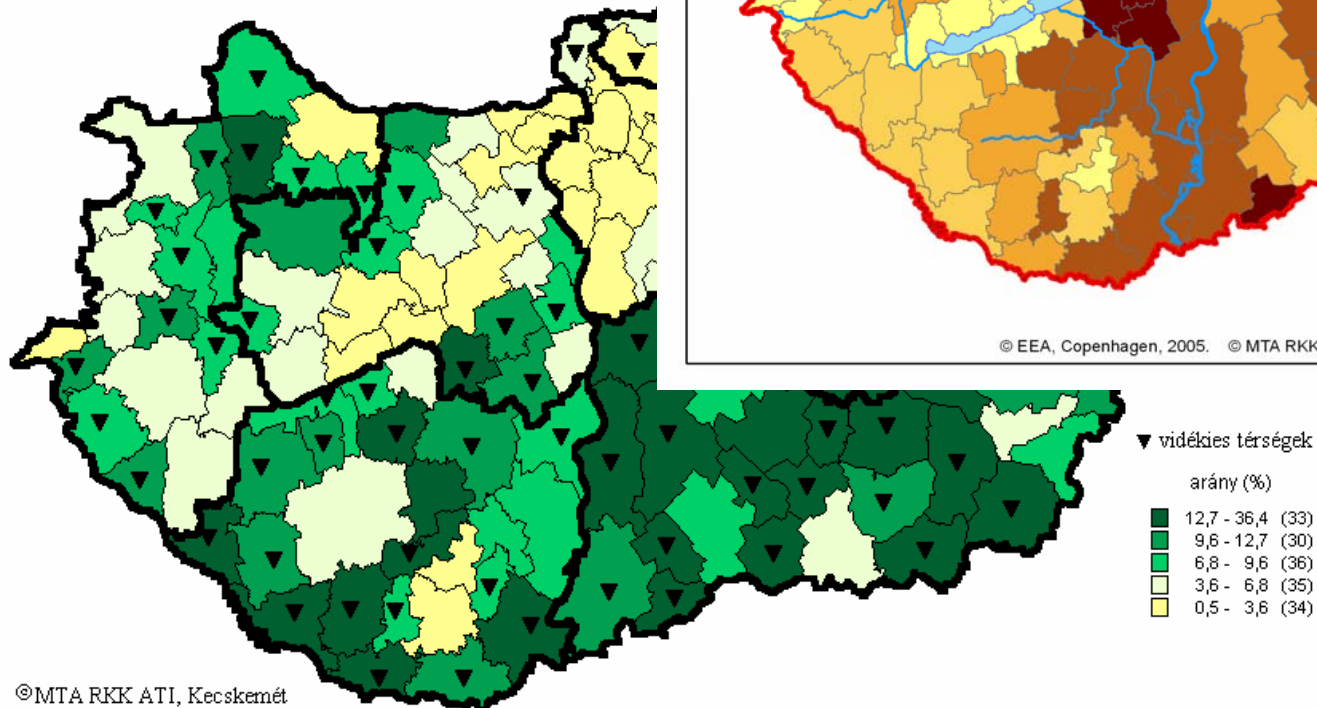


A mezőgazdasági területek aránya a kistérségekben

Corine LC2000 felszínborítás adatbázis alapján

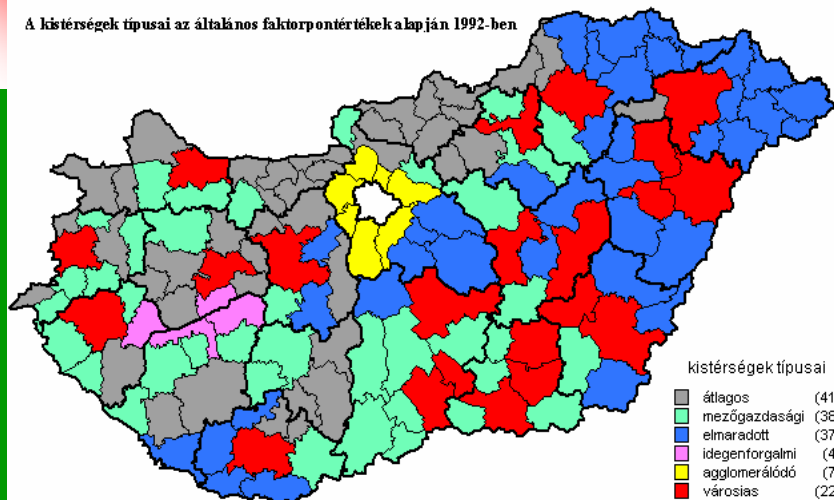


Mezőgazdasági foglalkoztatottak aránya



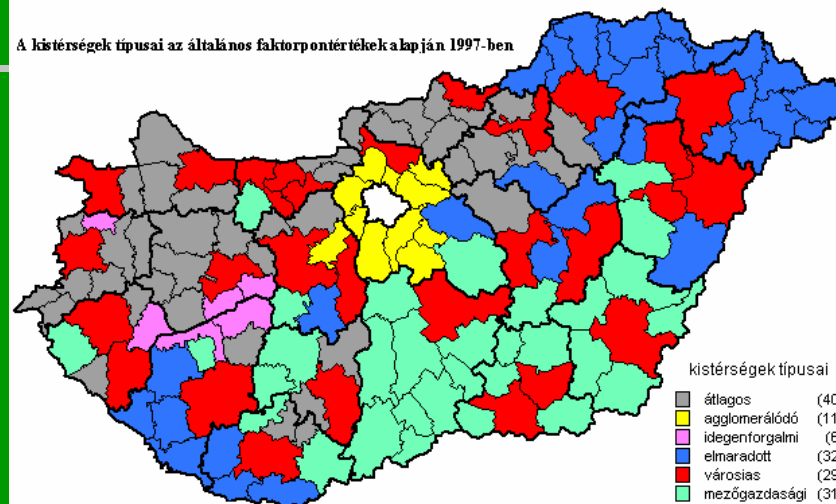
A kistérségek változó clusterei 1992, 1997, 2002

A kistérségek típusai az általános faktorpontértékek alapján 1992-ben



©MTA RKK ATI, Kecskemét

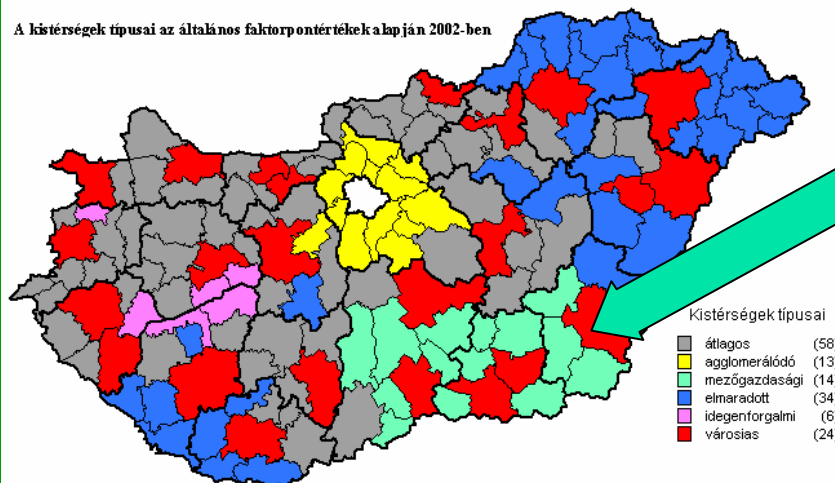
A kistérségek típusai az általános faktorpontértékek alapján 1997-ben



©MTA RKK ATI, Kecskemét



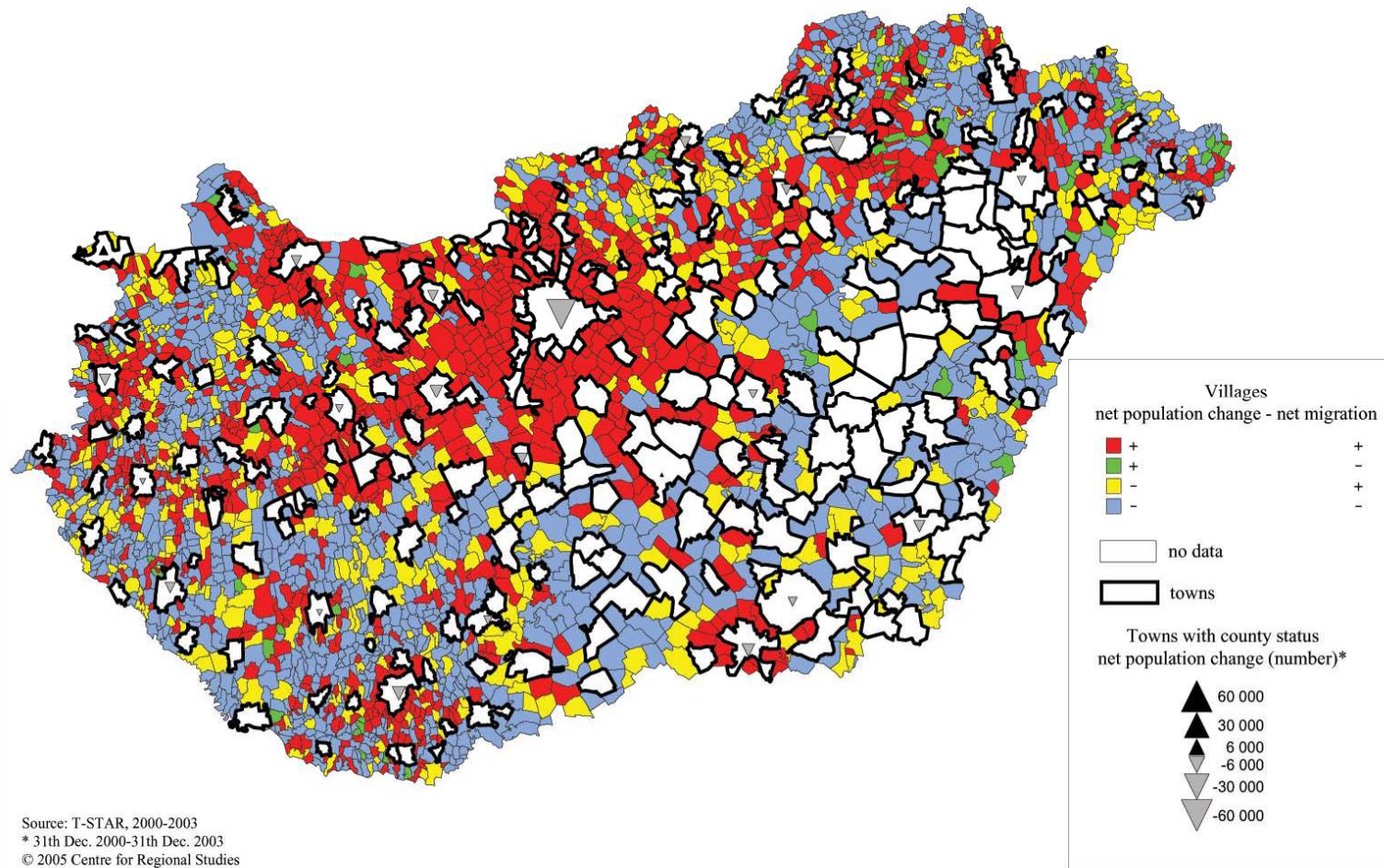
A kistérségek típusai az általános faktorpontértékek alapján 2002-ben



©MTA RKK ATI, Kecskemét

A vidék „elfoglalása” (Timár J. nyomán)

Figure 1. Types of population change by settlement (2001-2003)



Source: T-STAR, 2000-2003
* 31th Dec. 2000-31th Dec. 2003
© 2005 Centre for Regional Studies



Új , EU konform vidéki kistérségeink

A városi befolyás alapján két típusba soroltuk a térségeket:

- erős városi befolyással rendelkező térségek
(van 50000 fő feletti város)
- gyenge városi befolyással rendelkező térségek
(nincs 50000 fő feletti város)

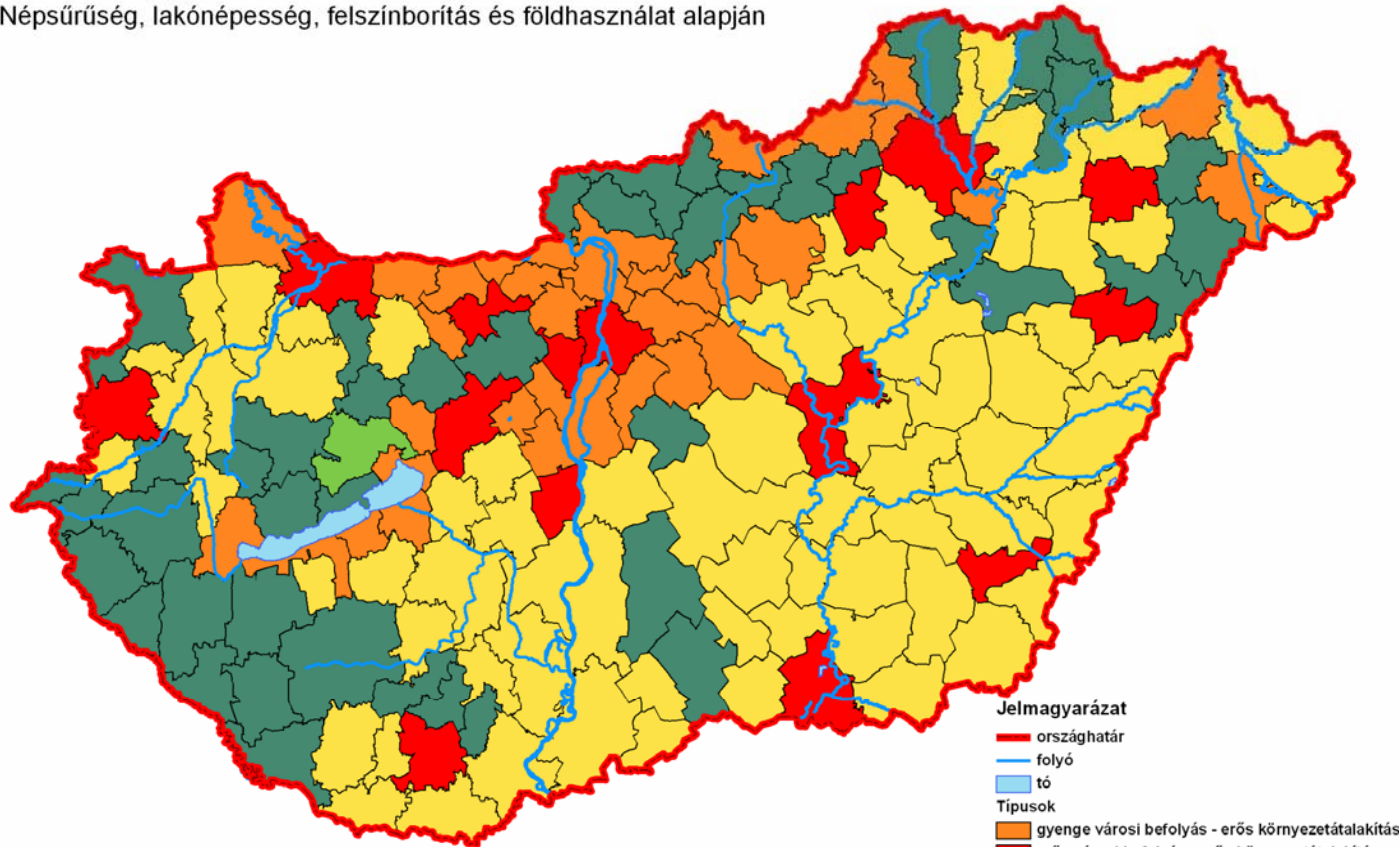
*A földhasználat és környezet állapotának jellemzésére
három kategóriát alakítottunk ki:*

- jelentős környezet-átalakítással rendelkező térség
- jellemzően mezőgazdasági földhasználatú térség
- jellemzően természet-közeli térség

A tértípusok térképe

Térségtípusok

Népsűrűség, lakónépeség, felszínborítás és földhasználat alapján



Jelmagyarázat

— országhatár

— folyó

— tó

Típusok

gyenge városi befolyás - erős környezetátalakítás

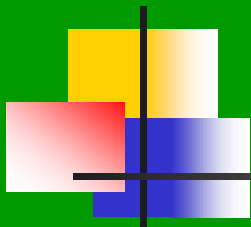
erős városi befolyás - erős környezetátalakítás

gyenge városi bef. - mezőgazdasági földhasználat

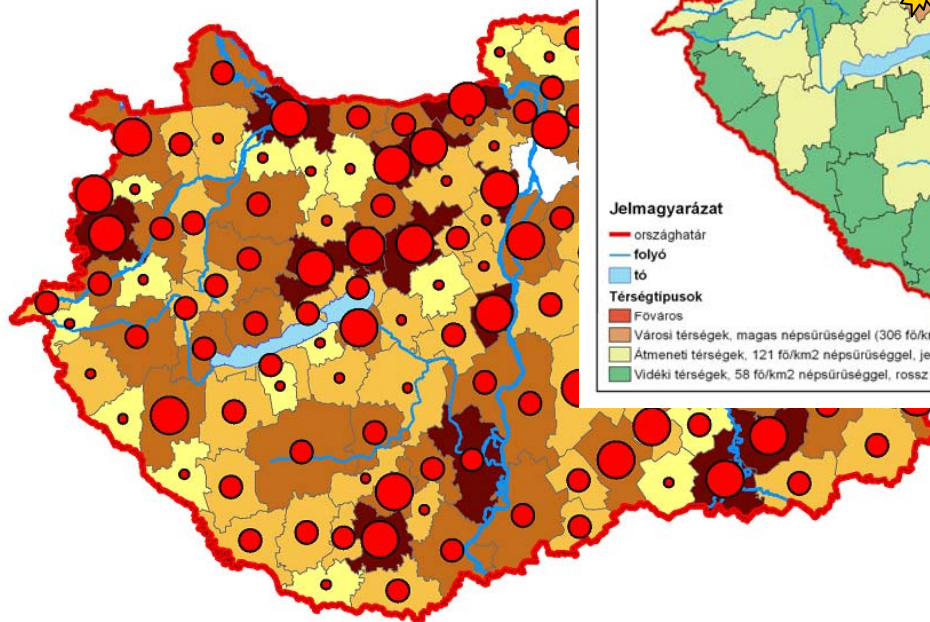
gyenge városi befolyás - természetközeli felszínek

erős városi befolyás - természetközeli felszínek

Pólusok és vidékeik



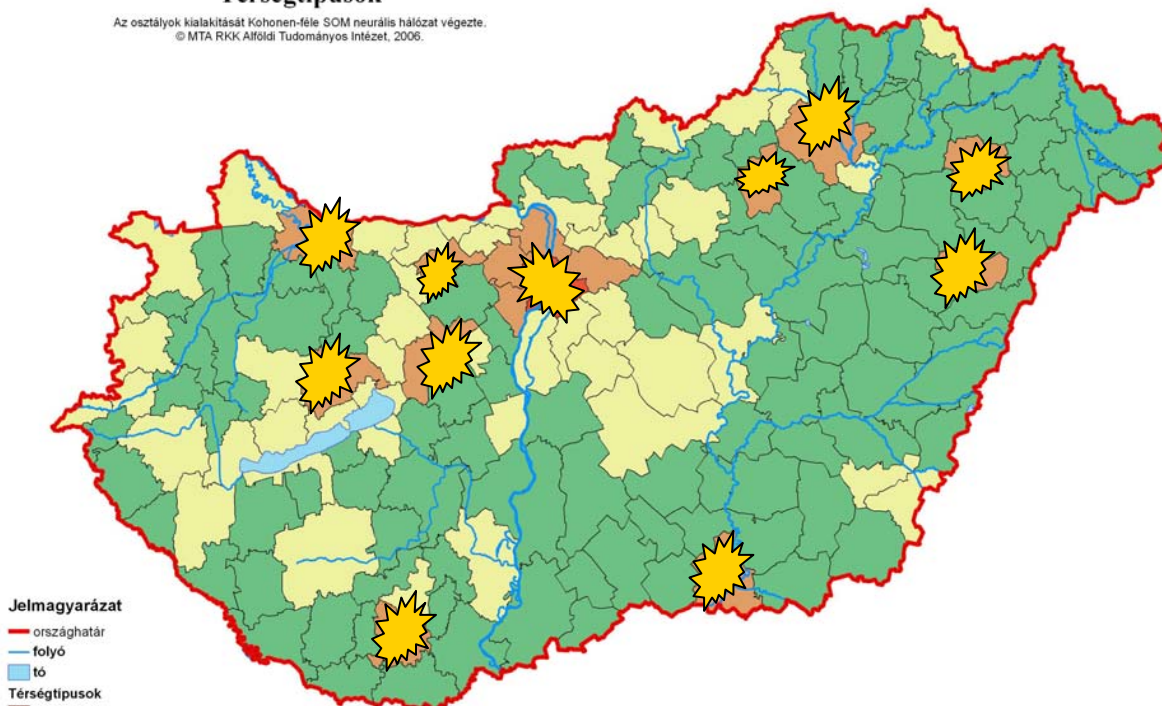
A városi lakosság aránya és a főfaktor pontja



© MTA RKK Alföldi Tudományos Intézet, 2006.

Térségtípusok

Az osztályok kialakítását Kohonen-féle SOM neurális hálózat végezte.
© MTA RKK Alföldi Tudományos Intézet, 2006.



Jelmagyarázat

— országhatár
— folyó
— tó

Térségtípusok

— Főváros

— Városi térségek, magas népsűrűséggel (306 fő/km²), jó gazdasági mutatókkal és nagy arányú mesterséges felszínborítással

— Átmeneti térségek, 121 fő/km² népsűrűséggel, jelentős szolgáltatási szektorral, kedvező gazdasági mutatókkal, átlagos mértékű környezetátalakítással, jelentős arányú erdőterületekkel

— Vidéki térségek, 58 fő/km² népsűrűséggel, rossz gazdasági mutatókkal, magas munkanélküliséggel, jelentős mezőgazdasági népességgel és földhasználattal.

— 10

— -1.86 - -1.00

— -0.99 - 0.00

— 0.01 - 1.00

— 1.01 - 3.21

Városi lak. %

● 0.00 - 37.63

● 37.64 - 62.15

● 62.16 - 100.00



Víziók

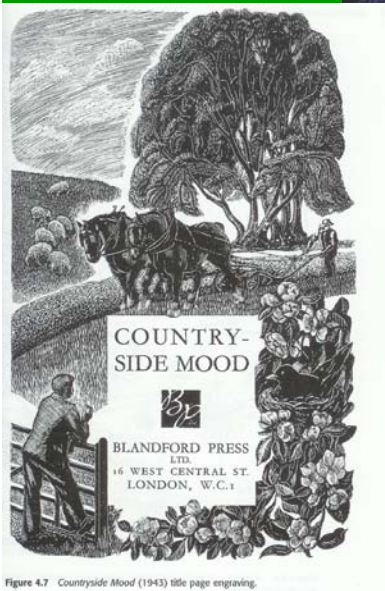
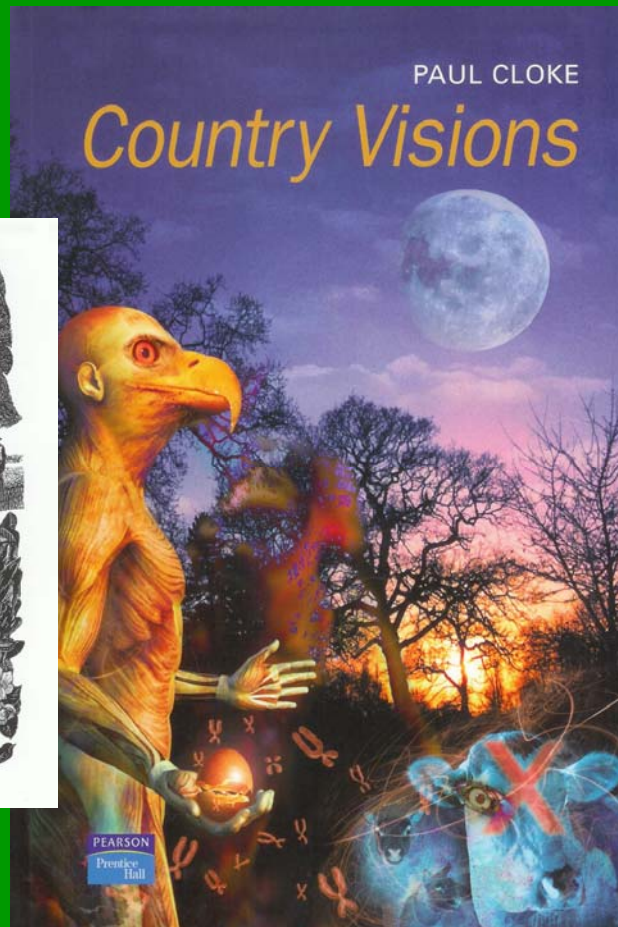
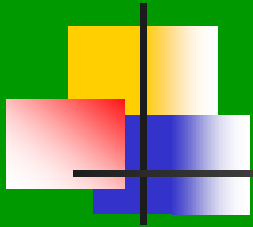
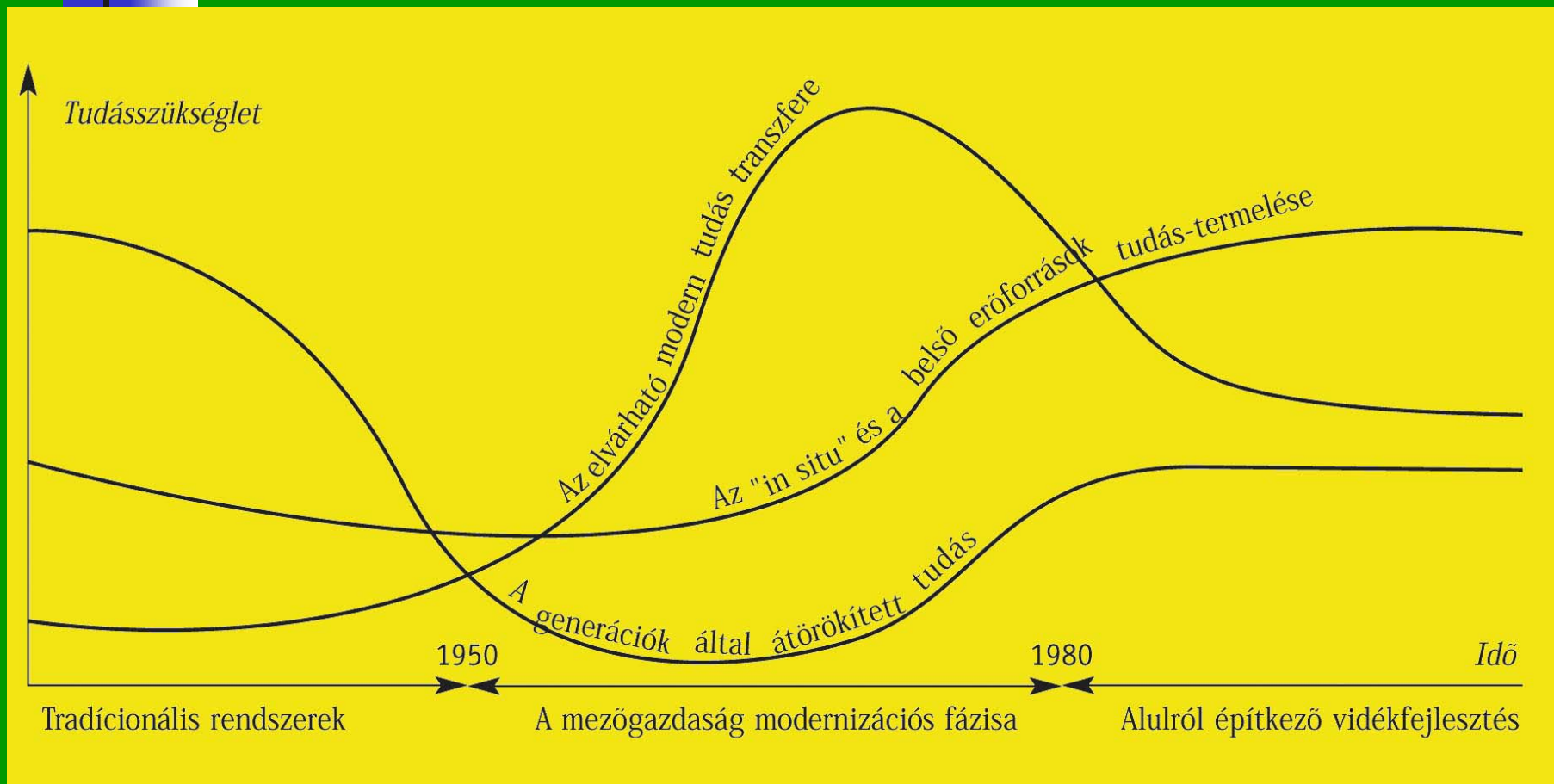


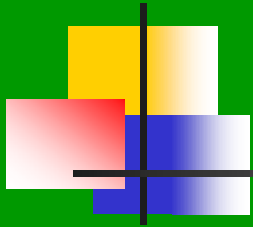
Figure 4.7 Countryside Mood (1943) title page engraving.

PEARSON
Prentice
Hall

A vidék lokális „tudás- és kultúra”- készlete, amit meg kellene „termelni”!

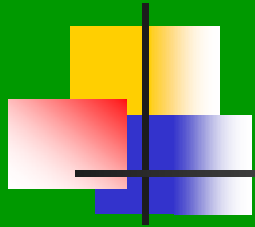


Vidéki terek a kormányzati politikában



- Új OTK (+)
 - ÚNVFT
 - magyar és/vagy európai (?)
 - ÚMFT
 - regionalizáció és decentralizáció
 - Településpolitika
 - (város-, falu- és tanyapolitika(?))
 - Foglalkoztatás- és szociálpolitika
- a komplex vidékpolitika kormányzati integrációjának szükségessége
 - tudatosan vállalt sokféleség és decentralizáció
 - az adekvát és jól meghatározható vidéki térstruktúrákhoz okos pályázati rendszer
 - közösségépítés és képességfejlesztés
 - a vidéki szegénység és a cigányság kiemelt kezelése

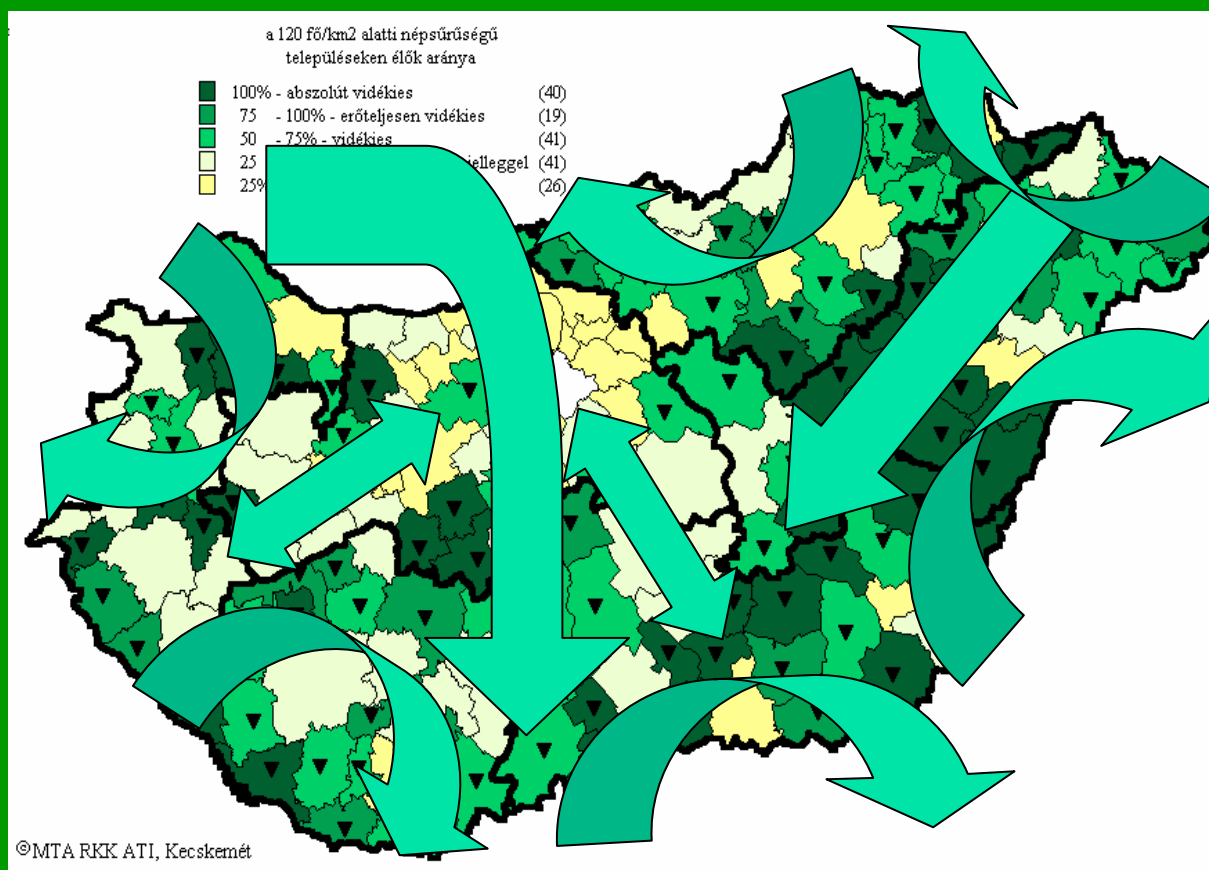
„Vidékies” tereink minősítései



- Pólus városok és vidékeik
- Középvárosok és vidékeik
 - Kisvárosok, a vidék kulcstelepülései
 - (+) átalakuló vidékies mezővárosok az Alföldön
- aprófalvas vidékeink
- tanyás vidékeink
- környezetileg érzékeny vidék
- mezőgazdasági vidék
- rekreációs vidék
 - fejlett vidék
 - felzárkózó vidék
 - elmaradott vidék

..alternatíva: speciális vidéki projektek

- Tisza vidék
- Duna vidék
- Homokhátság
- Balaton
- határmenti vidékek
- „kisebbségi” vidékek





...a kutatás folytatásához

- LFA területek pontos meghatározása
- a LEADER kiszélesítése
- a regionálisan „adekvát” vidékpolitikák kimunkálása
- speciális vidéki konfliktusok oldása
- vidék-hálózat (!)
- a legjobb gyakorlatok
- a vidék népesség(eltartó) megtartó képessége
- a vidéki tértípusok pontos és lehetséges fejlesztési tartalma
- az etnikai vidékek új fejlesztési stratégiája
- 20 – 30 tipikus magyar tanya, falu, kisváros elmúlt három évtizede



Vállalni kellene egy új, távlatos magyar vidékpolitikát!

- **..mert értéket ment, s egy – két évtized múlva a magyar vidék is felértékelődik,**
- **..mert a vidék élelmet ad, s nem is akármilyet,**
- **.. mert a kultúránk, történelmünk, táji környezetünk elidegeníthetetlen része,**
- **.. mert a vidéki erőforrások fenntartható fejlesztése nélkül az egész ország veszíthet.**

**Köszönöm a
figyelmet!**

